

ƏDƏBİYYATŞÜNASLIQ – LITERARY STUDIES – ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЕ

A.İ.ƏLİYEVƏ

dosent

aygun.alizade1985@yahoo.fr

:<https://orcid.org/0000-0002-0163-7383>

Gəncə Dövlət Universiteti

(Gəncə şəh., Heydər Əliyev pr., 429)

10.62021/0026-0028.2024.4.129

VİKTOR HÜQO YARADICILIĞINDAN POETİK NÜMUNƏLƏR

Xülasə. Məqalədə dahi fransız yazıçı, dramaturq və şairi Viktor Hüqonun IX əsr romantik dövrünün ruhunu əks etdirən poetik yaradıcılığından bəhs edilir. Məlum olur ki, Hüqonun poeziyaya olan sevgi və həvəsi erkən yaşlarından başlamışdır. Belə ki, onun ilk şeirlər toplusu (*Nouvelles Odes et Poésies Diverses*) 1824-cü ildə, Hüqonun cəmi iyirmi iki yaşı olanda nəşr olunmuş və ona XVIII Lüdvik kral təqaüdü qazandırmışdı. Cəmi iki il sonra isə 1826-cı ildə nəşr etdirdiyi “*Odes və Ballades*” şeir toplusu Hüqonu poeziya ustadı kimi məşhurlaşdırdı. 1829-1840-cı illər arasında nəşr etdirdiyi (*Les Orientales*, 1829; *Les Feuilles d'automne*, 1831; *Les Chants du crépuscule*, 1835; *Les Voix intérieures*, 1837) şeir topluları ona dövrünün ən böyük lirik şairlərindən biri kimi şöhrət qazandırdı.

Açar sözlər: poeziya, şeir toplusu, nəsr və dramatik əsərlər, misra

“Okean Adam” ölümündən sonra isə “Əsrin Adamı” ləqəbi ilə tanınan Viktor Hüqo, dünya ədəbiyyatında roman və dram əsərlərinin müəllifi, fransız ədəbiyyatı tarixində isə zəngin poetik yaradıcılığa malik olan şair kimi tanınır. Bununla belə, Hüqo başlıca olaraq nəsr və dramatik əsərləri ilə şöhrət qazanmışdır. Dünya oxucularının isə onun ən çox bəyəndiyi əsərləri “Səfillər”, “Paris Notrdam kilsəsi”, “Edama məhkumun son günü” “Gülən adam” romanlarıdır. Onun yaradıcılığına məşhur fransız yazıçısı Şatobrianın böyük təsiri olmuşdur. Hüqo həm də XIX əsrdə Fransada Üçüncü Cümhuriyyəti və demokratiyanı formalaşdıran dövlət xadimi, ideoloq və əsl ziyalı idi. Məhz bu səbəbdən Hüqo yaradıcılığı çoxsahəlidir. Onun yaradıcılığı poetik əsərlərdən, roman, teatr və tənqidi əsərlərdən ibarətdir. Qeyd etdiyimiz kimi Hüqo başlıca olaraq nəsr və dramatik əsərləri ilə şöhrət qazansa da o özünü poeziyanın bütün janr, forma və xüsusiyyətlərində sınaıb. Onun poetik yaradıcılığı bir neçə lirik şeir toplusundan ibarətdir. Onlardan ən məşhurları 1826-cı ildə “*Ode et Ballades*” (Odalar və balladalar), 1831-ci ildə “*Les feuilles d'automne*” (Payız yarpaqları) və 1856-cı ildə nəşr olunan “*Contemplations*” (Düşüncələr) şeir toplularıdır. Qəti fikirli, azad sözlü şəxsiyyət kimi tanınan Viktor Hüqo həm də 1853-cü ildə III Napoleon rejimini qarşı apardığı mübarizəni “*Les Chatiments*” şeir toplusunda ifşa edir. 1828-ci ildə nəşr olunan “*Odes və Ballades*” Viktor Hüqonun gənclik şeirlərinin toplusudur. Gənc Hüqonun Vendeyadan olan anası ilə Grande Armée – Böyük orduda xidmət edən atası arasında keçən uşaqlıq və gənclik illərindən bəhs edir. Şairin bu get-gəlli həyatı onun yaradıcılığına təsir edərək paralellik, antitez və oksümoronlarda öz əksini tapır. “*Mon enfance*” (Uşaqlığım) şeirində bütün ardıcıl rejimlərə sadıq bir

əsgər olan atasının İspaniyanın yeni kralı Cozef Bonapart tərəfindən Avila və Seqoviya qubernatoru təyin olunduğu zaman Viktor ilk dəfə İspaniyanı 9 yaşındaykən kəşf edir. Hüqonun anası Sofi, həyat yoldaşının işi ilə bağlı evliliklərinin ilk zamanlarında ailəsini İtaliya və İspaniyaya müşayiət edirdi. Şair elə şeirin ilk misralarında İspaniyaya olan məftunluğunu, Burqosun qotik tərzdə inşa edilmiş kilsələrini, İrunun taxta damlarını, Vittorianın qüllələrini mədh edərək yazır:

L'Espagne me montrait ses couvent, ses bastilles;
Burgos, sa cathédrale aux gothiques aiguilles
Irun, ses toits de bois, Vittoria, ses tours [1, s. 8].

Hüqonun uşaqlığı ölkədə siyasi təlatümlərlə dolu olan dövrə təsadüf etdiyindən şeirin digər misralarında yazdığı kimi o hələ uşaqlıq və gənclik illərindən yaşadığı cəmiyyəti düşündür, şair olmasaydı vətənin keşiyində duran döyüşçü olacağını bildirirdi. Fransanın siyasi həyatında da aktiv olan Hüqo gənclik illərində mühafizəkar düşüncə tərzinə meyilli olsa da, sonralar siyasi sollarla qoşulur və respublikaçılıq ideyasının ən çılğın tərəfdarına çevrilir. Bu baxımdan yazılan əsərlərində bir qayda olaraq yaşadığı dövrün və cəmiyyətin siyasi, sosial problemlərini və mədəni həyatda baş verən hadisələri canlandırır.

J'ai des rêves de guerre en mon âme inquiète
J'aurais été soldat, si je n'étais poète
Ne vous étonnez que j'aime les guerriers!
Souvent, pleurant sur eux, dans ma douleur meurette
J'ai trouvé les cyprès plus beau que nos lauriers

“Les feuilles d'automne” (Payız yarpaqları) Viktor Hüqonun 1831-ci ildə nəşr olunmuş şeirlər toplusudur. O xüsusilə “Günəşin batması” adlı altı şeiri bir araya gətirir. Şairin iyirmi səkkiz yaşında olarkən yazdığı “Payız yarpaqları” şeiri onun keçid dövrü əsəridir. Hüqonun fikrincə, bu misralar sakit emosiyalarla onun ailə, məişət və şəxsi həyatı haqqında yazdığı ruhunun dərinliklərini səsləndirən misralardır. Kədərli düşüncələrin üstünlük təşkil etdiyi bu şeirlər silsiləsi payızda tökülmiş yarpaqlara bənzəyir, onun uşaqlıq illərinin ən qiymətli xəzinəsi olan fədakar anası və atasının xatirələrini, ömrünün hər ilində xoşbəxtlik axtarışında olan bir insanın ruhunu əks etdirir. Şeir toplusunda əsasən iki “mən” bir-birini əvəz edir: biri şair, ictimai xadim, digəri isə şairin daxili dünyasıdır. Şeirdə əsasən şairin daxili “mən”inin kədər və kövrəkliyi daha çox diqqəti cəlb edir. Hüqo silsilənin VI şeiri olan “À Voyageur” – “Səyahətçi” şeirində ilk dəfə yazırdı:

Oh ! j'avais donc vingt ans!
j'étais donc plein de flamme
J'avais à l'horizon l'espérance et dans l'âme
Un tendre et mol [?] ennui

Daha sonra bu misrada olan alov və ruh sözləri “xəyallar” və “yalan” sözləri ilə əvəz olunmuş və oxucunun yaddaşında daha pessimist əhvali-ruhiyyə yaratmışdır.

J'avais donc dix-huit ans!
j'étais donc plein de songes!
L'espérance en chantant me berçait de mensonges.
Un astre m'avait lu ! [2]

Hüqo şəxsi “mən”in zəif və kövrəkliyini vurğulasa da onun yeganə çıxış yolunu cəmiyyətə inteqrasiyada görürdü. “Payız yarpaqları” toplusu həm də şairin xalqın ruhuna yaxınlaşdığı ilk şeirlər toplusudur. Misralarda olan bütün düzəlişlərdə müəllifin şəxsi taleyininin cəmiyyət insanının taleyi ilə əlaqələndirmək üçün davamlı səyindən xəbər verir. Viktor Hüqonun poeziyanın zirvəsinə çatmaq üçün kifayət qədər ilham mənbələri vardı: həyat yoldaşının öz yaxın dostu ilə xəyanətindən sonra güvən problemi yaşayan şairin keçirdiyi melanxolik dövr “Ce siècle avait deux ans” şeirində, siyasi mübarizələr “Poème VI”, dini və fəlsəfi problemlər “Pour les pauvres”, ən sevdiyi qızı Leopoldinanın qəfil ölümü “À Villequier”,

“Demain de l’aube” bütün bunlardan təsəlli tapmaq üçün isə “Lorsque l’enfant paraît” şeirləri şairin çətin və kədərli günlərinin təənnümüdür. Hüqo, qeyd olunduğu kimi 26 cildlik şeir kitablarının müəllifidir. Müxtəlif illərdə şairin “Odalar”, “Odalar və balladalar”, “Şərq motivləri”, “Payız yarpaqları”, “Daxildən gələn səslər”, “İntiqam”, “Dəlginlik”, “Dəhşətli il” şeir kitabları nəşr olunmuşdur. Hüqonun şərq poeziyasına olan vurğunluğunu 1859-cu ildə Parisdə “Haşet” nəşriyyatında işıq üzü görmüş “Şərq motivləri” (“Les Orientales”) məcmuəsindəki silsilə şeirlərindən duymaq olar. Belə ki, şair bu məcmuəyə daxil olan şeirlərin əvvəlində məzmunu uyğun olaraq Hafizdən, Sədidən eləcə də digər söz ustadlarından epigraflar gətirmişdir. Əlbəttə, Fəridəddin Əttar, Cəlaləddin Rumi, Əbülqasım Firdovsi yaradıcılığı da daxil olmaqla bunların hamısı Hüqonun Şərq qaynaqları idi. Fikri əsaslandırmaq üçün bir neçə misal gətirmək yerinə düşər:

“Sultan Ahmed” şeirində dünyanın böyük bir hissəsinə hökmranlıq edən Sultan Əhməd Qrenadalı xristian gözəlinin könlünü ələ almaq üçün bütün var-dövlətini, hətta hakimiyyətini belə ona bəxş etməyə hazırdır.

A Juana la grenadine
Qui toujours chante et badine,
Sultan Ahmet dit un jour;
Je donnerais sans retour
Mon royaume pour Médine
Médine pour ton amour

Tədqiqatçı professor Əsgər Zeynalovun qeyd etdiyi kimi, Hüqonun bu şeiri görkəmli fars şairi Hafiz Şirazinin həzəc bəhrində yazılmış, sayca divanında üçüncü olan məşhur qəzəlinin bir beytini xatırladır: “Oh, mələk qız, icazə ver, qollarını boynuna dolayım” (“Oh! Permits, charmant fille, Que j ’enveloppe mon cou avec tes bras” [3, s. 176].

Əgər an Türk-e şirazi be dəst arəd dil-i ma-ra
be xal-i Hindu-yəş bəxşəm Səmərqənd-e Boxara-ra
“Əgər ol türki gözəli mənə lütf etsə pünhanı
O qara xalına verrəm Səmərqəndlə Buxaranı” [4].

Hüqo “Əsir” (“La captive”) şeirinə Sədinin “Gülüstən” əsərindən “Quşların poeziya qədər ahəngdar nəğməsi eşidilirdi” (“On entendait le chant des oiseaux la poésie” misralarını epigraflar gətirmişdir. “Gülüstən” (“Gül bağı”) Sədinin etik-didaktik fikirlərini, cəmiyyətin və insan həyatının müxtəlif tərəflərini təənnüm edən bir əsəri kimi tanınır. Əsər qısa hekayələr və öyüdlərdən ibarətdir və dərin mənəvi, etik dərslərlə zəngindir. Təsədüf deyil ki, Sədinin “Gülüstən”-inin ən qədim tərcüməsi məhz 1634-cü ildə Parisdə nəşr olunub və André du Ryerə məxsusdur. Fransız şərqşünası Henri Masse isə kitabında Gülüstəndən latın, fransız, ingilis, alman, rus, ərəb, türk və başqa dillərə 55 tərcümə nümunəsi təqdim etmişdir.

“La Captive” şeirində Hüqo heç bir zaman görmədiyi adını Amazon kraliçası Smyrnden götürmüş nazlı və gənc qız qədər füsunkar, haqqında onlarla hekayə və şeirlər yazılan, 5000 yaşlı İzmirin gözəlliyini təsvir edir.

Smyrne est une princesse
Avec son beau chapel
L`heureux printemps sans cesse
Répond à son appel, Et comme un riant groupe
De fleurs dans une coupe
Dans ses mers se découpe
Plus d`un frais archipel [5, s. 36]
Türk dilinə tərcüməsi
İzmir bir prenestir,
Çok güzel küçük tacı ile
Mutlu ilkbaharlar durmaksızın

Onu çağrısına yanıt verir.
 Ve nasıl vazo içindeki çiçekler...
 Gülümseyen günbatımı gibiysə
 O da, denizlərin arasından ışıldar
 Hattə Arşipel'in yaratılışından
 Çok daha tutkun.. [6]

Şeir İzmirdə əsirlikdə olan qadının başqa şərtlər altında olsaydı bu şəhəri çox sevə biləcəyindən, onun gözəlliyinə məftunluğundan bəhs edir. Şair bu şeirdə vətən həsrəti ilə ay işığının suda gümüşü bir yelpik kimi açıldığı bu Şərq torpaqlarının həzzi arasında qalmış bir qadının psixoloji portretini təsvir edir.

Si je n'étais captive
 J'aimerais ce pays
 Et cette mer planitive,
 Et ses champs de maïs

Şərq motivlərinə daxil olan digər şeirlərdə isə şair Şekspir və Aligeri Dante yaradıcılığına müraciət edərək, onlardan epigraf gətirmişdir. Məsələn, "Çadra" ("Le voile") şeirinə Şekspirin "Otello" faciəsindən "Bu axşam allaha dua etmişəm, Desdemonə" ("Avez-vous prié ce soir, Desdemonə?") [7, s. 22].

Hüqonun "Şərq motivləri"ə daxil olan şeirlərində söhbət tipik Şərq mövzusu üzərində yazılmış şeirlərindən gedir, məzmun hər hansı bir Şərqə məxsus xarakter üzərində qurulmuşdur. Məsələn : "Çadra" şeirində Şərqə məxsus qısqanclıq əsərin əsas mövzusunı təşkil edir. Bacının hamamdan gələrkən küləkli havada bir anlıq çadrasının açılması və bunu kiminsə görməsi qardaşlar tərəfindən onun ölümü ilə nəticələnir.

Le frère aîné

N'avez – vous pas levé votre voile aujourd'hui ?

La Sœur

Je revenais du bain, mes frères
 L'air de midi m'a suffoquée
 Mon voile est instant s'est ouvert

Le quatrième frère

C'en est un que du moins tu ne lèveras pas

Hüqo "Cinlər" ("Les djinns") şeirində Orta əsrlər italyan mütəfəkkiri, şairi, filosofu Dante Aligyerinin həm italyan, həm də dünya mədəniyyətinə bəxş etdiyi nadir nümunələrindən sayılan "İlahi komediya"sından da nümunələr gətirmişdir: "Durnalar havada öz uzun qatarını düzəldən kimi öz həzin nəğməsini oxuyacaqlar, beləliklə, mən bu tufandan qopub, diqqəti cəlb edən kölgələrdə uzanıb gedən iniltini gördüm" ("Et comme les grues qui font chantat leur plainte, aussi je vis venir traînant des gémissements les ombres emportées par cette tempête").

Elmi nəticə: Əsərləri insanın daxili aləmindən, sosial ədalətsizlikdən, xalq ruhundan, milli əxlaqi dəyərlərdən bəhs edən söz və qələm fədaisi Viktor Hüqo bu gün də bütün dünyada böyük diqqət cəlb edir. Viktor Hüqonun ədəbi irsi romantizmin parlaq nümunəsi kimi daim xatırlanmaqda davam edəcək.

Elmi yenilik: Materiallar və nəticələr fransız ədəbiyyatının böyük nümayəndəsi Viktor Hüqonun poetik dünya və üslubunu təhlil edərək onun əsərlərindəki əsas mövzu və ideyaları ortaya qoyur.

Təbiiqi əhəmiyyət: Bu məqalə V.Hüqonun ideyalarını və əsərlərini daha yaxşı anlamağa, onun yaratdığı bədii və poetik mühitin müasir ədəbiyyat və poeziya sahəsindəki əhəmiyyətini vurğulamağa kömək edir.

Ədəbiyyat

1. Cent poème de Victor Hugo. – Omnibus.L'Espagne, – 2010. – s. 8.
2. <https://victorhugoressources.paris.fr/la-composition-des-feuilles-dautomne>
3. Victor Hugo. Les Orientales. – Paris.Maison Quantin. – 1965. – s. 176.
4. https://en.wikipedia.org/wiki/Shirazi_Turk
5. Cent poème de Victor Hugo. – Omnibus.L'Espagne, – 2010. – s. 36.
6. <https://eksisozluk.com/izmir-hakkinda-yazilan-siirler--2934024>
7. Cent poème de Victor Hugo. – Omnibus. – L'Espagne, – 2010. – s. 22.

A.I.Aliyeva

Poetic Examples in Victor Hugo'S Work Summary

The article talks about the poetic creativity of the genius French writer, playwright and poet Victor Hugo, which poems captured the spirit of the Romantic era of 19th-century. The passion and eloquence of Hugo's early work brought success and fame at an early age. His first collection of poetry (Nouvelles Odes et Poésies Diverses) was published in 1824, when Hugo was only twenty two years old, and earned him a royal pension from Louis XVIII. Only two years later, in 1826, the collection of poems Odes and Ballades, which he published, made Hugo famous as a master of lyric poetry and creative songs. In this article also were studied poems included in the poet's collection of poems "Autumn leaves" and "Eastern motifs". "La Captive", "Le Voile" and "Sultan Ahmed".

Key Words: poetry, a collection of poems, prose and dramatic works, verse

A.И.Алиева

Поэтические примеры из творчества Виктора Гюго Резюме

В статье говорится о поэтическом творчестве гениального французского писателя, драматурга и поэта Виктора Гюго, отражающем дух романтического периода XIX века. Его первый сборник стихов (Nouvelles Odes et Poésies Diverses) был опубликован в 1824 году, когда Гюго было всего двадцать два года. Он принес ему королевскую стипендию Людовика XVIII. Лишь два года спустя, в 1826 году, опубликованный им сборник стихотворений «Оды и баллады» прославил Гюго как мастера поэзии. В статью также были включены и изучены стихи «Пленница», «Ле вуаль», «Султан Ахмед» и др., вошедшие в поэтический сборник поэта «Осенние листья и восточные мотивы».

Ключевые слова: поэзия, сборник стихов, прозаические и драматические произведения, стихи

Rəyçi: dos. M.Orucov

Redaksiyaya daxil olub: 12.11.2024